

● پروتکل لاهه چه می‌گوید؟

یکشنبه ۱۳ اسفند ماه ۱۳۲۷ خورشیدی «قرارداد حمایت اموال فرهنگی هنگام جنگ، که ۱۴ مه ۱۹۵۴ میلادی از طرف نماینده تام‌الاختیار ایران در لاهه به امضا رسیده، مشتمل بر چهل ماده و یک آیین‌نامه اجرایی و یک پروتکل و سه قطعنامه در مجلس شورای ملی نیز به تصویب می‌رسد.

پیش از این، یعنی از ۲۱ آوریل تا ۱۴ مه ۱۹۵۴ به دعوت دولت هلند در لاهه کنفرانسی از طرف سازمان تربیتی، علمی و فرهنگی ملل متحد شکل گرفته تا نه تنها قرارداد حمایت اموال فرهنگی در صورت وقوع جنگ و آیین‌نامه اجرایی آن تهیه و تصویب شود که اساس طرح‌هایی نیز که از طرف سازمان علمی و تربیتی ملل متحد تنظیم شده، مورد شور قرار گیرد.

این قرارداد بین‌المللی از آن جهت امضا شده بود که اموال فرهنگی کشورهای مختلف در جریان جنگ‌های اخیر به ویژه جنگ جهانی دوم شدیداً لطمه دیده بودند و در اثر توسعه وسایل فنی جنگی بیش از پیش با تهدید تخریب روبه‌رو می‌شدند.

کشورهای حاضر در لاهه با علم به اینکه تمام اقوام در فرهنگ جهانی سهیم هستند و لطمه به اموال فرهنگی هر قوم به منزله لطمه به اموال فرهنگی همه بشر است، لازم دانسته بودند که اموال مزبور باید حمایت بین‌المللی شوند. بر این اساس و به پیروی از اصول حمایت اموال فرهنگی در صورت وقوع جنگ که در قراردادهای لاهه مورخ ۱۸۹۹ و ۱۹۰۷ میلادی و در پیمان واشنگتن مورخ ۱۵ آوریل ۱۹۳۵ میلادی مقرر شده بود، در سال ۱۹۵۴ میلادی قرارداد دیگری را امضا کردند که کسری‌ها و معایب قوانین قبلی را تا حد امکان پوشش دهد.

● قراردادی برای حمایت اموال فرهنگی هنگام جنگ

قرارداد جدید لاهه یا همان «قرارداد حمایت اموال فرهنگی هنگام جنگ» می‌گفت، حمایت این اموال وقتی مؤثر خواهد بود که در زمان صلح اقداماتی برای تأمین آن چه از نظر ملی و چه از نظر بین‌المللی انجام شود. بر این اساس ضمن تعریف جامع «اموال فرهنگی»، حمایت، حفاظت و محترم شمردن اموال فرهنگی نیز با تعریف شدند و کشورهای امضاکننده آن تعهد کردند که اموال فرهنگی را چه در سرزمین خود و چه در سرزمین طرف‌های مقابل خود، محترم شمرده و استفاده از این اموال، از وسایل محافظت آن‌ها و از مناطق مجاور آن‌ها را به نحوی که در صورت وقوع جنگ، موجب تخریب یا آسیب به آن‌ها باشد، ممنوع ساخته و از هر عمل خصمانه‌ای در باب آن‌ها خودداری کنند. طرف‌های متعاقد نه تنها نمی‌توانستند هنگام جنگ اعمال انتقامی علیه اموال فرهنگی انجام دهند، حتی آزاد نبودند که به استناد اینکه یک طرف تعهدات مربوط به محافظت مذکور را مراعات ننموده، آن‌ها نیز از الزامات ایجابی قرارداد، سرپیچی کنند. بر اساس این قرارداد طرف‌های یک جنگ حتی متعاقد می‌شدند که اگر همه یا قسمتی از سرزمین طرف متعاقد دیگر را اشغال کردند، در حدود امکان مساعی مقامات ملی صالحه کشور اشغال شده را برای حفاظت و نگهداری اموال فرهنگی تأمین کنند.

این قرارداد همچنین می‌گفت که چنانچه یکی از اموال یا بناهای فرهنگی در نزدیکی یک هدف نظامی مهم واقع باشد، می‌تواند هنگام جنگ تحت حمایت مخصوص قرار گیرد. بر این اساس قرارداد لاهه نه تنها زمان صلح معتبر بود که کشورها باید در هنگامه دیگری و جنگ و اشغال نیز آن را رعایت می‌کردند. قرارداد لاهه به وضوح در ماده ۱۹ خود در جنگ‌هایی که همچون جنگ اخیر و تجاوز اسرائیل و آمریکا به ایران جنبه بین‌المللی ندارد، می‌گوید: «در صورت وقوع جنگی که جنبه بین‌المللی ندارد و در سرزمین یکی از طرف‌های معظم متعاقد واقع می‌شود هر یک از طرفین منازعه مکلف است مقررات این قرارداد را لاقلاً در قسمتی که مربوط به احترام نسبت به اموال فرهنگی است، اعمال نماید.»

ضمن اینکه بناس «این قرارداد و آیین‌نامه اجرایی آن با کمک دولت‌های حامی که مأمور حفاظت منافع طرف‌های متخاصم هستند به مورد اجرا گذاشته شود و طرف‌های معظم متعاقد نیز در «حدود قوانین جزایی خود تدابیر لازمه اتخاذ نمایند تا اشخاصی که نسبت به این قرارداد تخلف نموده یا دستور ارتکاب به تخلف داده‌اند، قطع نظر از تابعیت آن‌ها مورد تعقیب و تنبیه جزایی یا انتظامی قرار گیرند.»

● آسیب به ۱۳۱ موزه و بنای تاریخی

همان‌طور که گفته شد میراث فرهنگی ما تنها متعلق به یک کشور یا یک نسل نیست، بلکه بخشی از میراث مشترک بشریت به شمار می‌آید. به همین دلیل حقوق

هجوم بی‌هویت‌ها به تاریخ ایران

درباره حملات اسرائیل و آمریکا به میراث فرهنگی کشور که سبب تخریب بیش از ۱۳۰ اثر شد

تخریب بخشی از ساختمان کاخ موزه گلستان در جنگ آمریکایی صهیونی علیه ایران

واقعیت آن است که میراث فرهنگی ایران، نه تنها هویت تاریخی ملت ایران که بخشی از حافظه تمدنی جهان به‌شمار می‌آید، برای همین درست ۹ روز پس از شروع حملات رژیم صهیونیستی و آمریکا بود که وزارت میراث فرهنگی و گردشگری از تهدیدی گفت که میراث تمدنی و تاریخی ایران را نشانه رفته است. این وزارتخانه با صدور بیانیه‌ای هشدار داد که «در روزهایی که ایران با تجاوز نظامی آشکار و مغایر با معاهدات بین‌المللی و اصول بنیادین انسانی و بشری از سوی رژیم‌های متجاوز صهیونیستی و ایالات متحده آمریکا روبه‌رو شده است، برخی از مناطق تاریخی و فرهنگی کشور که در فهرست میراث جهانی یونسکو ثبت شده‌اند و به‌عنوان سرمایه مشترک بشریت شناخته می‌شوند، در معرض آسیب، تهدید و تخریب قرار گرفته‌اند.»

تخریب و آسیب دیدن آثاری مانند کاخ گلستان، مسجد جامع عباسی در میدان نقش جهان اصفهان، کاخ چهل ستون و دره تاریخی و ۶۳ هزار ساله خرم‌آباد که قلعه فلک‌الافلاک نیز در آن قرار دارد و به‌عنوان سرمایه مشترک بشریت تحت حمایت یونسکو و جامعه بین‌المللی بودند، باعث صدور این بیانیه بود و انتظار می‌رفت جامعه جهانی برای حفظ بخشی از میراث هویتی خود نیز که شده به کشورهای متجاوز به ایران فشار آورد، اما حالاً که حدود یک ماه و اندکی از تجاوز آشکار رژیم صهیونیستی و آمریکا می‌گذرد، مشخص شده که این تجاوز میراث فرهنگی ملت ایران را آگاهانه در معرض تهدید قرار داده و آن را به مثابه هدفی در بستر مخاصمه نظامی بدل ساخته است. این جنگ در واقع جنگ بی‌هویت‌هاست با تاریخ کهن ایران.

حسین نemat
وزارتخانه فرهنگ

و اگر یونسکو محدودیت زمانی را حذف کند، می‌توانیم این تعداد اثر را نیز ثبت کنیم و به عنوان قدرت اول تمدن جهان معرفی شویم. سال گذشته در یونسکو اثری ۶۳ هزار ساله در خرم‌آباد ثبت شد و مدیر پتل یونسکو با چکش سه بار زد و گفت همه دنیا بدانند برای اولین بار اثر ۶۳ هزار ساله متعلق به ایران ثبت می‌شود.»

پس با آنچه گفته شد اصلاً عجیب نیست که یکی از آثار آسیب دیده در حملات این دو کشور متخاصم همین فراتر از مرزها و نسل‌ها محسوب می‌شود اما گویا آمریکا و اسرائیل از این مسئولیت مستننا هستند، چرا که تا همین چند وقت پیش بنا بر گفته سیدرضا صالحی امیری، وزیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی ایران، ۱۳۱ موزه و بنای تاریخی کشور بر اثر حملات و تهاجمات این دو کشور آسیب دیده‌اند. به تعبیر او در این جنگ، دو کشور بی‌تمدن به کشور با تمدن ما حمله کرده‌اند، اما با این حال ابراز امیدواری کرده است که مرمت‌ها به زودی شروع شود و آثار آسیب‌دیده بیش از این آسیب نینند، او گفته است: «در همه دنیا آثار میراث تمدنی و فرهنگی کشورها خط قرمز محسوب می‌شوند و تابع قوانین بین‌المللی هستند اما تا پیش از آتش‌بس، ۱۳۱ موزه و بنای تاریخی کشور بر اثر تهاجم آمریکا و اسرائیل آسیب دیده‌اند. همکارانم در حوزه تصویر و گزارش در حال مستندسازی خسارت‌ها هستند و در ادامه با همکاری بیش از ۳۰۰ پژوهشگر، میزان آسیب‌ها و نحوه مرمت بناها بررسی خواهد شد و فرایند مرمت آن‌ها پس از جنگ شروع می‌شود.»

وزیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی ایران همچنین گفته است: «درست است که ۲۹ اثر در ثبت جهانی داریم، اما ۵۸ اثر به صورت موقت ثبت شده‌اند

بین المللی با تصویب اسنادی مانند کنوانسیون لاهه ۱۹۵۴ و پروتکل‌های الحاقی ژنو در سال ۱۹۷۷. حمایت ویژه‌ای برای این آثار در زمان جنگ در نظر گرفته است. برای مثال طبق ماده ۵۳ پروتکل الحاقی اول، هرگونه اقدام خصمانه علیه آثار تاریخی، بناهای مذهبی و میراث فرهنگی که متعلق به میراث معنوی ملت‌ها هستند ممنوع اعلام شده است. رعایت این قواعد به معنای احترام به تاریخ، هویت فرهنگی ملت‌ها و حافظه مشترک انسانی است؛ میراثی که حفظ آن مسئولیتی فراتر از مرزها و نسل‌ها محسوب می‌شود اما گویا آمریکا و اسرائیل از این مسئولیت مستننا هستند، چرا که تا همین چند وقت پیش بنا بر گفته سیدرضا صالحی امیری، وزیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی ایران، ۱۳۱ موزه و بنای تاریخی کشور بر اثر حملات و تهاجمات این دو کشور آسیب دیده‌اند.

به تعبیر او در این جنگ، دو کشور بی‌تمدن به کشور با تمدن ما حمله کرده‌اند، اما با این حال ابراز امیدواری کرده است که مرمت‌ها به زودی شروع شود و آثار آسیب‌دیده بیش از این آسیب نینند، او گفته است: «در همه دنیا آثار میراث تمدنی و فرهنگی کشورها خط قرمز محسوب می‌شوند و تابع قوانین بین‌المللی هستند اما تا پیش از آتش‌بس، ۱۳۱ موزه و بنای تاریخی کشور بر اثر تهاجم آمریکا و اسرائیل آسیب دیده‌اند. همکارانم در حوزه تصویر و گزارش در حال مستندسازی خسارت‌ها هستند و در ادامه با همکاری بیش از ۳۰۰ پژوهشگر، میزان آسیب‌ها و نحوه مرمت بناها بررسی خواهد شد و فرایند مرمت آن‌ها پس از جنگ شروع می‌شود.»

وزیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی ایران همچنین گفته است: «درست است که ۲۹ اثر در ثبت جهانی داریم، اما ۵۸ اثر به صورت موقت ثبت شده‌اند

و اگر یونسکو محدودیت زمانی را حذف کند، می‌توانیم این تعداد اثر را نیز ثبت کنیم و به عنوان قدرت اول تمدن جهان معرفی شویم. سال گذشته در یونسکو اثری ۶۳ هزار ساله در خرم‌آباد ثبت شد و مدیر پتل یونسکو با چکش سه بار زد و گفت همه دنیا بدانند برای اولین بار اثر ۶۳ هزار ساله متعلق به ایران ثبت می‌شود.»

پس با آنچه گفته شد اصلاً عجیب نیست که یکی از آثار آسیب دیده در حملات این دو کشور متخاصم همین فراتر از مرزها و نسل‌ها محسوب می‌شود اما گویا آمریکا و اسرائیل از این مسئولیت مستننا هستند، چرا که تا همین چند وقت پیش بنا بر گفته سیدرضا صالحی امیری، وزیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی ایران، ۱۳۱ موزه و بنای تاریخی کشور بر اثر حملات و تهاجمات این دو کشور آسیب دیده‌اند.

به تعبیر او در این جنگ، دو کشور بی‌تمدن به کشور با تمدن ما حمله کرده‌اند، اما با این حال ابراز امیدواری کرده است که مرمت‌ها به زودی شروع شود و آثار آسیب‌دیده بیش از این آسیب نینند، او گفته است: «در همه دنیا آثار میراث تمدنی و فرهنگی کشورها خط قرمز محسوب می‌شوند و تابع قوانین بین‌المللی هستند اما تا پیش از آتش‌بس، ۱۳۱ موزه و بنای تاریخی کشور بر اثر تهاجم آمریکا و اسرائیل آسیب دیده‌اند. همکارانم در حوزه تصویر و گزارش در حال مستندسازی خسارت‌ها هستند و در ادامه با همکاری بیش از ۳۰۰ پژوهشگر، میزان آسیب‌ها و نحوه مرمت بناها بررسی خواهد شد و فرایند مرمت آن‌ها پس از جنگ شروع می‌شود.»

وزیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی ایران همچنین گفته است: «درست است که ۲۹ اثر در ثبت جهانی داریم، اما ۵۸ اثر به صورت موقت ثبت شده‌اند

فهرست آن را به این ترتیب به ایسنا اعلام کرده است: خانه احمد مصدق، عمارت باغ وثوق الدوله، دانشگاه افسری امام علی، ساختمان کاخ سفید (موزه نگارستان سابق)، پردیس حکومتی، ساختمان ژاندارمری سابق، کلانتری بازار، سینما شکوفه، ورزشگاه آزادی، ساختمان مجاور کلانتری نواب، ساختمان مجاور کلانتری انقلاب و تالار حوزه هنری.

اصفهان نیز دومین استان کشور است که پس از تهران و به شرح زیر بیشترین میزان آسیب دیدگی را با ۲۳ اثر داشته است، کارخانه ریسندگی نوین، مسجد مریم بیگم، کاخ موزه چهل ستون، موزه هنرهای تزیینی (عمارت رکبک خانه)، مسجد جامع عباسی، مجموعه بناهای میدان نقش جهان (مسجد شیخ لطف‌الله... کاخ عالی قاپو، سردر قصریه)، تالار اشرف، جبه خانه، تالار تیموری، مجموعه توخید خانه (دانشگاه هنر)، خانه امین، کاخ هشت بهشت، خانه جبارزاده، خانه مشکی، تکیه میرزا رفیعا ناینی، بقعه بابا رکن‌الدین، تکیه مادر شاهزاده، حمام جارچی باشی، موزه خصوصی خط و کتابت (پیدنی)، مسجد جامع خوانسار، خانه تاریخی اهر و مسجد ریسیان در خوانسار.

● حمله به موزه جنگ ایران و عراق

در خوزستان نیز ۱۳ اثر تاریخی در اثر حملات نظامی دچار آسیب شده‌اند. گفته شده است که مکان‌هایی که ثبت ملی دفاع مقدس هستند مورد حمله قرار گرفته است که به دلیل نظامی بودن سایت‌ها و بناها امکان بازدید و ارزیابی خسارت تا این لحظه برای وزارت میراث فرهنگی وجود نداشته است. اما طبق گزارش‌های اولیه احتمال آسیب در یادگان در خرمشهر، پایگاه چهارم شکاری درفول، هوانیروز مسجد سلیمان، یادگان میشداغ هویزه، تپه‌های ا... اکبر در محدوده تپه‌های باستانی، ساختمان گلف اهواز، یادگان حمیدیه، یادمان شهید تندگویان، ساختمان ستاد فرماندهی لشکر ۹۲ زرهی، محوطه یادمان شلمجه، حمام تاریخی کرناسیون درفول (موزه مردم‌شناسی)، موزه راه‌آهن (اندیمشک)، موزه بیمارستان صحرایی شهید مخبری ارتش (شوش) داده شده است.

همچنین در استان کردستان ۱۳ اثر تاریخی در اثر حملات نظامی آسیب دیده‌اند، از جمله خانه حبیبی، عمارت سالار سعید (موزه باستان‌شناسی)، عمارت آصف وزیری (خانه کرد، موزه مردم‌شناسی)، عمارت خسروآباد، منزل آیت‌الله... مجتهدی، مسجد و امامزاده پیرعمر، مسجد جامع، عمارت ملک‌التجار، منزل صحرایی، منزل امین‌الاسلام، منزل نصرت نوری، منزل متوسل، حمام دو خزینه.

● کرمانشاه و چهار اثر میراثی از دست رفته

در کرمانشاه نیز مسجد ابوتراب، تکیه بیگلربیگی (موزه خط و کتابت و موزه پارینه سنگی)، دبیرستان کزازی (موزه آموزش و پرورش) و خانه سوری دچار آسیب دیدگی شده‌اند.

● نامه یونسکو هم فلک‌الافلاک را نجات‌داد

همچنین مجموعه فلک‌الافلاک و موزه مردم‌شناسی و باستان‌شناسی آن، مسجد توسلی، خانه اخوند ابو (موزه زبان و فرهنگ لرستان)، قلعه مظفری در استان لرستان در اثر موج انفجارها آسیب دیده‌اند. افزون بر این‌ها، کانون فرهنگی فاطمه‌الزهراس (بلدیه قدیم) در فارس، آرامگاه باباطاهر در همدان، قلعه صمصام، کاخ سلیمانیه - موزه در البرز، حسینیه اعظم - بخش اداری در زنجان و کاخ میان‌پشته بندر انزلی (موزه نیروی دریایی) در گیلان، در استان بوشهر، عمارت سبزه‌آباد (موزه منطقه‌ای) و خانه وایت‌هاوس و در استان قم مسجد جامع و مدرسه جهانگیرخان، کاخ صفی‌آباد در استان مازندران، موزه سنجش در آذربایجان شرقی، موزه باستان‌شناسی دره شهر در ایلام، محوطه کوه خواجه در سیستان و بلوچستان، موزه مردم‌شناسی مهاباد در آذربایجان غربی نیز در حملات نظامی آمریکا و رژیم صهیونیستی آسیب دیده‌اند.

از همین رو بوده که ابتدای سال جاری یونسکو در مکاتبه‌ای، بر لزوم پایبندی تمامی طرف‌ها به قوانین بین‌المللی مرتبط با حفاظت از میراث فرهنگی، از جمله کنوانسیون ۱۹۵۴ و بیانیه‌های ۱۹۷۲ پاریس، تأکید کرده است. سازمان علمی، آموزشی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) در نامه‌ای رسمی، مراتب نگرانی عمیق این سازمان را نسبت به تأثیرات تخریبی‌های اخیر بر میراث فرهنگی ایران به خصوص بر مجموعه میراث جهانی کاخ گلستان و بافت تاریخی اطراف آن در تهران بیان کرده است که در سال ۲۰۱۳ در فهرست میراث جهانی ثبت شده و دارای ارزش برجسته جهانی است و حفاظت از آن برای جامعه بین‌المللی اهمیت ویژه‌ای دارد.

تخریب عمارت سالار در کردستان

آسیب به کاخ گلستان تهران

تخریب کاخ چهلستون اصفهان

انفجار در کنار مسجد جامع عباسی اصفهان

صدمه شدید به بنای چهارباغ عباسی اصفهان

آن‌طور که زهره‌وندی خبر می‌دهد در حال حاضر به استثنای موزه‌های باستان‌شناسی که اشپای آن‌ها به مخازن امن منتقل شده است، همه مجموعه‌های تاریخی زیر نظر اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی باز هستند. در پایان باید گفت میراث و تمدن کهن ایران که همان میراث و تمدن جهان است و قرن‌های متمادی مورد صیانت ملت ایران بوده، به واسطه حمله دو کشور بی‌تمدن و بی‌هویت در معرض تهدید و تخریب قرار گرفته است. حالا نوبت حساسیت افکار عمومی داخلی و جهانی و مداخله مسئولان و عاجل‌نهادهای بین‌المللی است که از گسترش تخریب و آسیب به میراث و تمدن جهان جلوگیری کنند.

مسئولیت جهانی در قبال میراث بشری می‌داند و می‌گوید، هر روز شرایط بناها و مجموعه‌ها را رصد می‌کنیم تا اگر خدای ناکرده به آن‌ها آسیبی وارد شد، بتوانیم به سرعت اقدامات جدی در شرایط بحرانی را انجام بدهیم. بنا به گفته معاون میراث فرهنگی اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی خراسان رضوی، بیش از ۲ هزار و ۷۰۰ اثر تاریخی، فرهنگی، طبیعی و معنوی به نام استان خراسان رضوی در فهرست آثار ملی ثبت شده است. او می‌گوید: مشخص است که این اماکن و آثار، حافظه تاریخی و مخزن فرهنگی بشریت هستند و هرگونه حمله خصمانه به این اماکن، نه تنها مغایر قوانین حقوق بشری است که در واقع جنایت جنگی به شمار می‌آید.

شده است. زهره‌وندی در گفت‌وگویی که با شهرآر.آر.ا. می‌گوید: ما بعد از شروع جنگ آثار و اشیای منقول خودمان را به مخازن امن منتقل کردیم و برای آثار غیرمنقول نیز از سپرایی استفاده کردیم که همان نشان رسمی کنوانسیون ۱۹۵۴ لاهه برای حمایت از دارایی‌های فرهنگی در زمان مخاصمت مسلحانه است و با هدف حفاظت از ابنیه‌های تاریخی و گنجینه‌های ارزشمند فرهنگی و تاریخی در شرایط بحرانی و جنگی استفاده می‌شود. برای مثال نشان آبی در جاهایی مثل موزه بزرگ خراسان، مجموعه‌های تاریخی فرهنگی فردوسی، نادری، خیام و عطار نیشابوری نصب شده است. اهداف از نصب سپر آبی در اماکن تاریخی را، یادآوری

طبق عرف بین‌المللی برای شناسایی اماکن و آثار تاریخی نشان ویژه‌ای با عنوان «سپر آبی» پیش‌بینی شده است که بر روی این آثار نصب می‌شود تا نیروهای نظامی بتوانند این مکان‌ها را از اهداف نظامی تشخیص دهند و از آسیب رساندن به آن‌ها خودداری کنند. مشخص است که این نشان نتوانسته ارتش آمریکا و اسرائیل را از آسیب رساندن به آثار تاریخی ایران بازدارد اما به هر روی بنا بر گفته احسان زهره‌وندی، معاون میراث فرهنگی اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی خراسان رضوی و برابری حفاظت از بناهای فرهنگی و میراثی استان این نشان بر روی تمام موزه‌ها، بناها، محوطه‌ها و جاذبه‌های تاریخی استان ما نیز نصب

معاون میراث فرهنگی اداره کل میراث فرهنگی، خراسان رضوی از راهکارها برای حفظ بناهای تاریخی می‌گوید

بناهای استان در پناه «سپر آبی»

حسین نemat
وزارتخانه فرهنگ

اشنبه
۳۰ فروردین ۱۴۰۵
شماره ۳۳۸

۱۵

تاریخ و هویت